

שיר והלל
הרב מואיז נבון

שמות פרק טו (א) אָז יְשִׁיר מִנְּשָׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לִיקְנֹק וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לִיקְנֹק
כִּי גָאָה גָאָה סוּס וְרָכְבוֹ רָמָה בָּיָם: ...

רש"י שמות פרשת בשלח פרק טו פסוק א
אז ישיר משה - אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה,

שפתי חכמים שמות פרשת בשלח פרק טו פסוק א אות א
דקשה לרש"י דה"ל אז שר דישייר משמע לעתיד ואז לשון עבר הוא דאז שר ומתרץ אז
וכו' עלה בלבו וכו' כלומר דישייר קאי אמחשבה:

בבלי פסחים דף קיז עמוד א [עם חברותא]
אמר רב יהודה אמר שמואל: שיר שבתורה ["אז ישיר"], משה וישראל אמרוהו בשעה שעלו מן
הים, [ולא היה שיר זה לפני כן]. והלל זה [שאנו אומרים בראשי חדשים וימים טובים], מי אמרו?

מהרש"א חידושי אגדות מסכת פסחים דף קיז עמוד א
שיר שבתורה משה כו' ר"ל דודאי אי לא הוה אשכחן שירת הים לגבי משה וישראל בתורה
נימא דהלל זה משה וישראל אמרו שהוא הנס ראשון הנעשה לישראל. והכי סבר ר"א
לקמן אבל כיון שמפורש בהו שירת "אז ישיר" לא נימא בהלל זה דמשה וישראל אמרו
אלא נביאים שביניהן כו':

נביאים שביניהן תקנו להן לישראל, שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק, [בכל רגל ורגל], ועל כל
צרה וצרה שלא תבא עליהן, ולכשנגאלין [מאותה צרה] אומרים אותו על גאולתן, [כגון הלל
שבחנוכה]...

הלל זה [שבספר תהילים] מי אמרו? רבי יוסי אומר: [רבין] אלעזר בני אומר: משה וישראל אמרוהו
בשעה שעלו מן הים. וחלוקין עליו חביריו לומר: שדוד אמרו. ונראין דבריו מדבריהם! [שהרי וכו']
אפשר [ש]ישראל שחטו את פסחיהן, ונטלו לולביהן [מיציאת מצרים ועד דוד] ולא אמרו שירה?
[הרי בודאי שכל דבר מצוה שכזה טעון הלל! אלא, בהכרח, מימי משה כבר ניתקן ההלל]. ...

תנו רבנן: הלל זה מי אמרו? רבי אלעזר אומר: **משה וישראל** אמרוהו בשעה שעמדו על הים
[לאחר שעברו את הים, כדכתיב "הים ראה וינוס"]. הם אמרו: "לא לנו יקנֹק לא לנו [כי לְשִׁמְךָ יְיָ
כְבוֹד עַל חֶסְדְּךָ עַל אֲמִתְּךָ], [שהתפללו שלא יעבור פרעה וחילו את הים אחריהם]. משיבה רוח
הקודש ואמרה להן: "למעני למעני אעשה".

מהרש"א חידושי אגדות מסכת פסחים דף קיז עמוד א
וזה שהתפללו בלשון כפול "לא לנו", ר"ל לא לנו ובשבילנו תצילנו ה' כי לא לנו זכות כי אם
לשמך תן גוי' לְמָה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם [אֵיךָ נָא אֶלְהִיָּהֶם], ורוח הקדש משיבה דכן אעשה למעני.

רבי יהודה אומר: אף **יהושע וישראל** אמרוהו בשעה שעמדו עליהן **מלכי כנען**. הם אמרו "לא לנו"
ומשיבה וכו'. רבי אלעזר המודעי אומר: **דבורה וברק** אמרוהו, בשעה שעמד עליהם **סיסרא**. הם
אמרו "לא לנו" ורוח הקדש משיבה ואומרת להם "למעני למעני אעשה". רבי אלעזר בן עזריה
אומר: **חזקיה וסייעתו** אמרוהו בשעה שעמד עליהם **סנחריב**. הם אמרו "לא לנו", ומשיבה וכו'.
רבי עקיבא אומר: **חנניה מישאל ועזריה** אמרוהו בשעה שעמד עליהם **בוכדנצר הרשע**. הם אמרו
"לא לנו", ומשיבה וכו'. רבי יוסי הגלילי אומר: **מרדכי ואסתר** אמרוהו בשעה שעמד עליהם **המן**
הרשע. הם אמרו "לא לנו" ומשיבה וכו'...

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צד עמוד א
[ישעיהו ט: ו] "לְסַרְבָּהּ <לְמַרְבָּהּ הַמְּשִׁרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין קָץ וּגוּי". אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא
בציפורי: מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה פתוח, וזה סתום? ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות
חזקיהו משיח, וסנחריב גוג ומגוג. אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! ומה
דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך - לא עשיתו משיח, **חזקיהו** שעשית לו כל
הנסים הללו **ולא אמר שירה** לפניך - תעשהו משיח? לכך נסתתם. ...

הרב יהודה זולדן, "שיר והלל"

כל אותם אומרי הלל ... אומרים בנוסף גם שירה. **משה וישראל** אומרים שיר והלל על הים, ...
יהושע בן נון אמר הלל וגם שירה. בגמ' במגילה (טז ע"ב) נאמר שרשימת שלושים ואחד המלכים
שבספר יהושע (יהושע יב) היא שירה, שלא תהיה תקומה למפלתם. **דבורה** אומרת בנוסף להלל גם
את שירתה, שירת דבורה (שופטים ה). **חזקיהו** אומר הלל, ומן הראוי שיאמר גם שירה, אך הוא
אינו עושה כן...

ההלל זהו שבח כללי לקב"ה על הנהגתו בעולם. וכדברי הגמ' (פסחים קיח ע"א) בתשובה לשאלה, למה
 אנו אומרים את ההלל המצרי, אותו הלל שלם שאנו אומרים בשמונה עשר ימים בשנה "על כל פרק
 ופרק" (חג ראשון של פסח, שבועות, שמונת ימי סוכות); "ועל כל צרה לכשנגאלין ממנה" (ושמונת ימי
 חנוכה). מדוע בחרו בהלל המצרי? משום שיש בו חמישה דברים הללו: "יציאת מצרים וקריעת ים סוף
 ומתן תורה ותחית המתים וחבלו של משיח". יציאת מצרים וקריעת ים סוף הם ראשונים בניסים
 ובגאולה שנעשו לעם ישראל כאומה, ולכן הם מוזכרים בכל פעם שאומרים את ההלל.
השיר זהו הודאה לה' על ההצלה מהאירוע המסוים שקרה. סיפור העניין, הניסים והישועה
 הגדולה שהיתה בו, ושבח לקב"ה. **שירת הים** מספרת על קריעת הים וההצלה מהמצרים, רשימת
 המלכים **ביהושע** מספרת כנגד מי התמודד עם ישראל והצליח. **דבורה** מספרת את הנצחון הניסי
 כנגד סיסרא. **מחזקיה** ציפו שיספר על הנצחון הניסי כנגד מחנה אשור כשהם נמצאו כולם פגרים
 מתים, אך חזקיה הסתפק בשבח הכללי על גבורותיו ונסיו של הקב"ה ולא היה מוכן לומר שירה
 שעוסקת ישירות בנס שאירע עם חילות אשור. **חנניה מישאל ועזריה** מספרים את סיפור הצלתם
 מכבשן האש, ורשימת עשרת בני המן **שבמגילה** מספרת גם כן על הנס הגדול וההצלה הגדולה
 שהיתה, ובמיוחד מאותה משפחת המן שידם היתה בכתיבת כתב השטנה כנגד יושבי יהודה
 וירושלים וגרמה להפסקת בנין בית שני (רש"י לאסתר ט, י). **בחנוכה**, נראה שאומרים גם הלל וגם
 שיר: "לשנה אחרת קבעום בהלל ובהודאה" (שבת כא ע"ב). ההלל השלם - אותו אנו אומרים
 בשמונת ימי חנוכה, וההודאה בתפילת על הניסים אותה אומרים במודים בתפילת י"ח, ובנודה לך
 בברכת המזון, ובו סיפור נסי המלחמה של חנוכה - וזהו השיר.

גור אריה שמות פרק טו פסוק א

... ויש לומר מפני שהפעל של השירה היא בלב, כי כאשר יגיע השמחה בלב הצדיקים עולה בלבם
 השירה, ואין לך ספק כי בכל לב היו משוררין ושמחים. ולכך כתיב "אז ישיר" שהיה עולה בלבם
 לומר שירה, כלומר שהגיע בלבם השמחה מן הנס, ולא שהיו מכריחים עצמם אל השירה על ידי
שכלם כאדם שהוא מכריח עצמו לדבר, שאם כן לא היה שירה בשמחה, אבל השירה שהיא
 בשמחה - מתחלה מתחדש לו שמחה גדולה בלב, ומזה עלה בלבו שישיר, ...

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ד: ח

ג) ... וראוי היה חזקיהו לומר שירה על מפלת סנחריב דכתיב (דברי הימים ב' ל"ב) "ולא כגמל עליו
 השׁיב יחזקיהו", (למה?) "כִּי גָבַהּ לְבוֹ", [אתה רואה] חזקיה מלך וצדיק ואת אמרת "כִּי גָבַהּ לְבוֹ"?!
 אלא גבה לבו מלומר שירה. אתא ישעיה לגביהו דחזקיהו וסיעתו אמר להוון (ישעיה י"ב) "זמרו
 יקוק" אמרון ליה למה? "כִּי גָאוֹת עָשָׂה", אמרון ליה: כבר "מוֹדַעַת זֹאת בְּכָל הָאָרֶץ".
 א"ר אבא בר כהנא: אמר חזקיהו "תורה שאני עוסק בה מכפרת על השירה".

משנה מסכת פאה פרק א: א - ... אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן
 קיימת לו לעולם הבא... **ותלמוד תורה כנגד כולם:**

א"ר לוי אמר חזקיהו מה אנו צריכין לומר נסיו וגבורותיו של הקדוש ברוך הוא כבר מודעת זאת
 מסוף העולם ועד סופו, לא כבר עמד גלגל החמה באמצע הרקיע וראו נסיו וגבורותיו של הקדוש
 ברוך הוא עד סוף העולם?! ר' ישמעאל בר' יוסי בשם ר' אבא אומר כבר פרעה מלך מצרים
 ותְרַקְקָה מלך כוש, ... והלכו וספרו נסיו וגבורותיו של הקדוש ברוך הוא,

הרב סולוביצ'יק, קול דודי דופק, 14

אם חסדי ה' שהורקו ליחיד או לכלל, מחייבים את הנהנה מהם בפעולות מסוימות גם אם
 החסדים (עשירות, כבוד, השפעה, שלטון וכיוצא בהם, שנרכשים ע"י עבודה מייגעת) הוענקו לאדם
 בדרך הטבע, קל וחומר לחסדי א-לוהים המתגלים למעלה מדרך זו, בצורת נס החורג ממסגרת
 החוקיות האלמנטרית של ההשתלשלות ההיסטורית, שמשעבדים את בעל הנס לא-לוהים. החסד
 הנסי מטיל על האדם חובה מוחלטת לקיים את הציווי הגדול המשוע מתוך הפלא... **אוי לו לבעל**
הנס אם אינו מכיר בנסו... חבל על הנהנה מנפלאותיו של הקב"ה שלא הוצת בו גץ האמונה, ושלא
 חרד מצפונו למראה ההתרחשות הנדירה.

כשנס אינו מוצא את הדו הרצוי במעשים ממשיים, חזון נעלה מתנוון ומתמזמז, ומידת הדין
 מתחילה לקטרע על בעל הנס כפוי התודה. ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח, וסנחריב גוג
 ומגוג... ולא אמר שירה... אז באה המצוקה, שעת הייסורים.

הרב אורי שרקי, יום העצמאות - הלל חזקיהו, "שבת בשבתו", אייר תשע"ג

המשיח הוא המתקן את כל קלקולי העולם. החטא הראשון היה עץ הדעת, והשני הכפירה בטובה.
בראשית פרק ג - (יב) וַיֹּאמֶר הָאֱדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הוּא נָתַנָּה לִּי מִן הָעֵץ וְאָכַל:
רש"י - אשר נתת עמדי - **כאן כבר בטובה**

החטא השני תמיד יותר חמור, כך שהעיקר הוא כפיות טובה, ועיקר התיקון הוא הכרת הטובה. זו
 החומרה של מעשהו של חזקיהו.

משנה ברורה סימן נא: יז - ... ויאמר שירת הים בשמחה וידמה בדעתו כאילו באותו היום עבר
 בים, והאומר בשמחה מוחלין לו עונותיו:

~ רחמנא ליבא בעי ~